

KORTE MEDEDELINGEN

SPINSELS EN VERZINSELS

Men kan het thema 'spin' in geen enkel gezelschap aanroeren, zonder bij de aanwezigen een reactie van gruwel en afkeer op te roepen: "spinnen zijn lelijk, griezelig, geheimzinnig en giftig; hun webben zijn een ongewenste verschijning die onmiddellijk schoonmaakwoede oproept".

Wie echter bereid is zich iets meer in deze dieren te verdiepen zal er zeker door geboeid raken. Evenals planten en andere dieren zijn spinnen stuk voor stuk kunstwerken van de natuur. Het zijn uitgesproken nuttige dieren, gezien de enorme hoeveelheden insecten die zij buit maken.

Het infocentrum Van Tienhovenmolen nabij Bemelen organiseert in het voorjaar 1988 een expositie over de inheemse spinnensoorten. De expositie geeft een algemene indruk van de kenmerken, eigenschappen en levenswijze van spinnen. Teksten, tastbare materialen en een unieke kollektie fotomateriaal zullen de grens tussen waarheid en fantasie aangeven, oftewel de gruwelideeën en vooroordelen t.a.v. deze diergroep zoveel mogelijk relativeren. De expositie is te bezichtigen vanaf 3 april (paasweekend) t/m 10 juni tijdens de woensdag, donderdag, vrijdag en zon- en feestdagen tussen 10.00 en

17.00 uur. Een deel van de expositie is afgestemd op kinderen en schoolgaande jeugd.

In het kader van de expositie organiseert het Natuurhistorisch Museum Maastricht een spinnenpraktikum, waarbij men verschillende spinnensoorten door de mikroscoop kan bekijken. Voor meer informatie over het praktikum en de exakte data kunt u terecht bij het museum (telefoon 043-293064).

Voor meer informatie over de expositie en de hieraan gekoppelde evenementen kunt u tijdens werkdagen terecht bij het Infocentrum Van Tienhovenmolen, Gasthuis 2, Bemelen, telefoon 04407-2372.

OEVERZWALUW-INVENTARISATIE 1988

In de afgelopen 25 jaar is met tussenpozen van soms enkele jaren onderzoek gedaan naar de populatiegrootte van de Oeverzwaluw als broedvogel in Nederland.

Het blijkt nu, dat met enkele ups en downs de Oeverzwaluw als broedvogel in Nederland zeer sterk in aantal is achteruitgegaan. Waren er in de jaren zestig nog zo'n 25.000 broedparen, in 1986 was dit aantal geslonken tot ca. 4.000 broedparen in ca. 175 kolonies.

In 1987 werden echter ca. 6.000 broedparen in ca. 230 kolonies geteld. In hoeverre deze toename van 50% een blijvende tendens is, is nog de vraag. Er zijn vele factoren die de populatiegrootte bepalen. Het is waarschijnlijk dat dit niet uitsluitend te maken heeft met het steeds meer verdwijnen van geschikte broedbiotopen, maar dat ook de overlevingskansen in de overwinteringsgebieden een zeer belangrijke rol spelen.

Aangezien er in de overwinteringsgebieden in de Sahelzone in Afrika in het zomerseizoen van 1987 minder regen is gevallen dan volgens het jaargemiddelde van de afgelopen 30 jaar normaal was, is de verwachting dat in 1988 de Oeverzwaluw opnieuw in aantal zal afnemen.

Wij achten het dan ook van het grootste belang om evenals in 1986 en 1987, ook in 1988 de broedpopulatie van de Oeverzwaluw zo nauwkeurig mogelijk te tellen cq. te inventariseren. Uw medewerking aan dit onderzoek wordt zeer op prijs gesteld. Elke medewerker en waarnemer ontvangt na afloop van het broedseizoen een verslag van het onderzoek.

Inventarisatie-kaarten met toelichting kunt u aanvragen bij; Rijksinstituut voor Natuurbeheer, t.a.v. H.N. Leys, Postbus 46-3956, ZR Leersum.

BOEKBESPREKINGEN

BEGRAZING IN DE NATUUR

J. DE BIE, W. JOENJE & S.E. VAN WIENEN (red.). Wageningen, Pudoc, 1987. 228 blz., afbn., lit.opg. ISBN 90-220-0931-9. Prijs: f 45,—.

Begrazing is meer dan dieren die planten eten, het is een basisproces in haast iedere levensgemeenschap, een oecologisch verschijnsel waar de laatste jaren veel onderzoek aan is verricht. Met name de grote grazers structureren graslanden en natuurgebieden, onder meer door het tegengaan van bosopslag.

Dit boek is gebaseerd op een serie gemeenschappelijke colleges die in 1982 gegeven werden aan de Rijksuniversiteit Groningen en de landbouwuniversiteit Wageningen. Het is wat dat betreft verheugend dat toekomstige biologen een origineel Nederlands(talig) werk voorgeschoteld krijgen. Het boek verdient echter ruimere aandacht,

ook buiten de collegebanken. Iedereen die met het beheer van natuurgebieden te maken heeft, zou kennis van de inhoud van dit boek moeten nemen.

Na een inleidend hoofdstuk waarin de begrazing in een Nederlands perspectief wordt gezet, volgen enkele secties (elk bestaande uit enkele hoofdstukken) over de oecologische basis van begrazing, productie en begrazing en natuurbehoud en begrazing. Het is een duidelijk geschreven en veelomvattend werk geworden dat inzicht geeft in een groot aantal facetten van natuurbeheer waarbij begrazing in het geding is. Twee kanttekeningen wil ik maken. Allereerst de vaststelling dat de Zuidlimburgse kalkgraslanden, waar toch heel wat onderzoek is verricht aan de effecten van begrazing en maaien op de vegetatie, niet aan de orde komen. Slechts op blz. 152 wordt in een voorbeeld over de relatie tussen diversiteit en strooiselophoping gerefereerd aan het onderzoek in Zuid-Limburg. Veel ernstiger vind ik het feit dat aan de relaties tussen begrazing en de samenstelling

van de (evertebraten)fauna geen aandacht wordt geschonken. Talloze studenten zullen daardoor nog worden opgeleid in de veronderstelling dat wat goed is voor flora en vegetatie óók (automatisch) goed is voor de fauna. En dat is nog maar de vraag. Een apart hoofdstuk over deze relaties zou in een eventuele herdruk niet mogen ontbreken.

DOUWE TH. DE GRAAF

THIEME'S BIJENBOEK

TED HOOPER, Vert. en bew. W. DU BOIS, ill. E. WINSON. Zutphen, Thieme & Cie., 1985. 263 blz., afbn., lit.opg., reg. Prijs: f 39,50.

Thieme's Bijenboek is de tweede druk van een uitgave uit 1982. Dat herdruk noodzakelijk bleek is niet verbazingwekkend: zowel voor bijenhouders als voor geïnteresseerde leken is dit boek een prettig leesbare bron van informatie. Deel 1 handelt over bijen en

hun biologie. De volgende twee delen gaan in op het imkeren zelf en alles wat daarbij komt kijken. Het laatste deel gaat over bloemen en honing. De vertaalster heeft er voor gezorgd de tekst aan te passen aan de Nederlandse situatie. Tal van illustraties completeren het geheel. Een uitstekende keus voor ieder die iets over bijen en bijenteelt wil weten.

F.D.

KORSTMOSSEN VOOR HEIDE EN KALKARME DUINEN

MICHEL ASPERGES & BRIGITTE CRUINS. Rekem (België), Provinciaal Natuurcentrum, 1987. 12 blz., afbn., lit.opg. Prijs: 50 Bfr. (+20 Bfr. verzendkosten). Bestelling door storting op rek.nr. 000-0400447-31 t.n.v. Provinciaal Natuurcentrum; Ontvangsten. Populierenlaan 30, 3620 Rekem-Lanaken (België), o.v.v. "Korstmossentabel".

De groep van de korstmossen (lichenen) blijkt voor de meeste natuurliefhebbers vaak een nog vrijwel onbekende wereld te zijn. Niet dat men deze groep van organismen niet belangrijk vindt, het heeft veel eerder te maken met de problemen die zich voordoen bij het op naam brengen van deze associaties van schimmels en algen. Het Provinciaal Natuurcentrum Rekem (Belgisch Limburg) heeft gemeend een deel van deze problemen te kunnen oplossen met het uitgeven van een eigen "Korstmossentabel voor heide en kalkarme duinen". Zoals uit de titel kan worden opgemaakt, beperkt dit determinatiewerk zich tot de lichenen van zure heide-gebieden en ontkalkte binnenlandse duinen. Bovendien is men bij de samenstelling van de tabel in eerste instantie uitgegaan van de bruikbaarheid in het veld waardoor uitsluitend terrestrische macrolichenen zijn opgenomen die met het blote oog goed zichtbaar zijn.

Voorafgaande aan de eigenlijke tabel worden in een inleidend hoofdstuk de termen verklaard die bij de determinatie ter sprake komen. De op het eerste gezicht wat chaotisch aandoende dichotome determinatiesleutel is samengebracht op twee bladen, wat als voordeel heeft dat er tijdens het determineren vrijwel niet gebladerd hoeft te worden. De sleutel is voorzien van (schetsmatige) habitus-tekeningen van alle opgenomen soorten. Om tot een juiste determinatie te komen, is echter ook in deze vrij bescheiden sleutel in sommige gevallen toch een beroep gedaan op de chemische reactie van de lichenzuren met KOH of Pd. Van de in deze tabel opgenomen korstmossen worden tenslotte enkele bijzonderheden betreffende de morfologie en het biotoop vermeld.

Al met al een tamelijk eenvoudig determinatiewerkje waarmee de geïnteresseerde natuurliefhebber met enig geduld een groot aantal terrestrische soorten in de Limburgse Kempen op naam kan brengen.

B.G. GRAATSMAN

NEDERLANDSE OECOLOGISCHE FLORA: WILDE PLANTEN EN HUN RELATIES 2

WEEDA, E.J. (tekst), R. WESTRA, CH. WESTRA en T. WESTRA (illustraties). Amsterdam, 1987. 304 blz., afbn., reg. ISBN 90-6301-010-2. Prijs: f 75,-. Uitgave: IVN, VARA en VEWIN.

Dit tweede deel van de Nederlandse Oecologische Flora is in maart 1987 verschenen. Het behandelt, de Flora van Nederland volgende, de Rozenfamilie tot en met de Schermbloemenfamilie. Deze worden voorafgegaan door de Kruisbloemenfamilie, die wegens plaatsgebrek niet in deel 1 kon worden ondergebracht, terwijl de Wolfsmelkfamilie, ook weer wegens plaatsgebrek, is overgeheveld naar het in najaar 1988 te verschijnen derde deel.

Door de Oecologische Flora analoog te houden aan de Flora van Nederland, staan de illustraties van de soorten van hetzelfde geslacht bij elkaar. Daardoor zijn de verschillen tussen de soorten goed te zien. Dat is vooral van belang bij de zogeheten 'moeilijke' soorten. De uitstekende afbeeldingen, ondersteund door een toelichting van de essentiële onderlinge verschillen in de bijbehorende tekst, maken het mogelijk om snel de soorten te leren kennen en van elkaar te onderscheiden en daarmee een soortbeeld te vormen. In de tekst worden overigens vooral die verschillen genoemd die in een 'gewone' Flora niet te beschrijven zijn. Dat er enige oppervlakkige overeenkomst tussen de Oecologische Flora en het driedelige werk *Wilde Planten* bestaat valt niet te ontkennen. Die zit hem echter vooral in de mooie aquarellen van Rein Westra. De lezer zal, al na korte tijd, het verschil duidelijk worden. In *Wilde Planten* gaan de auteurs uit van het landschap en werken dan naar de vegetatie toe. Daarbij komen ook de kenmerkende soorten die van de vegetatie deel uitmaken (kort) aan bod. In *Wilde Planten* gaat men uit van de plantengemeenschap (het syntaxon), in de Oecologische Flora staat de plant (het taxon) centraal. Van daaruit wordt de vegetatie en de plaats van de plant in het landschap benaderd. Het probleem waarmee *Wilde Planten* kampt, is het feit dat van de daarin beschreven vegetatietypen in de huidige tijd vaak enkel rudimenten of fragmenten over zijn. Goed ontwikkelde voorbeelden van veel vegetatietypen zijn meestal alleen nog te vinden in natuurreservaten (en sommige zelfs daar niet (meer)). Door, zoals in de Oecologische Flora, een benadering vanuit de plant te kiezen, krijgt men, behalve inzicht in de oecologische mogelijkheden die een plant heeft, tevens een inzicht in de huidige toestand van de vegetatie in zowel natuurreservaten als in het cultuurlandschap en daardoor weer inzicht in het landschap zelf. Daarbij is de auteur, Eddy Weeda, iemand die een scherp oog heeft voor de oecologische bijzonderheden van een plant, gepaard aan een grote veldkennis. Bij veel

planten verschaft hij de lezer nieuwe inzichten in hun oecologie, terwijl hij anderzijds veel vastgeroeste, geheel of ten dele onjuiste, ideeën in plantenecologie en vegetatiekunde uit de wereld helpt of bijstelt. Daarbij betreft hij een grote hoeveelheid informatie, niet alleen uit de literatuur, maar ook van een groot aantal specialisten, adviseurs, terreinbeheerders en andere informanten. Jammer genoeg is er geen lijst van literatuuropgaven en geen literatuurverwijzing in de tekst. Het laatste zou echter de leesbaarheid van de tekst verminderen; de literatuuropgaven worden in het laatste deel opgenomen. De auteur schenkt ruim aandacht aan de – vaak noodgedwongen – verschuivingen in standplaats die bij veel soorten in onze tijd optreedt en aan de oecologie van neofyten. In dit opzicht is hij duidelijk een man van deze tijd, terwijl ook zijn schrijfstijl een groot deel van het eigentijdse publiek – van beginnende amateur tot gevorderde wetenschapper – zal aanspreken.

Behalve aandacht voor de planten op zich is er, zoals de ondertitel van de Flora aangeeft, aandacht voor hun relaties. Als voorbeeld kan de behandeling van de Rozenfamilie dienen. Allereerst is er een beschrijving van allerlei oecologische, taxonomische en genetische bijzonderheden van de familie als geheel. Dan volgt een uitgebreid stuk over doornstruwelen – waarvan de Roosachtigen toch de belangrijkste componenten vormen – en hun oecologische betekenis. Vervolgens een hoofdstuk kostgangers van de Rozenfamilie waarin tal van organismen die van en in vertegenwoordigers of groepen van vertegenwoordigers van deze familie leven aan de orde komen. Bij de hierop volgende bespreking van de verschillende soorten komen specifiek dan wel sterk aan één soort gebonden organismen ter sprake. Zoals gezegd, nog dit jaar zal deel drie verschijnen. De oorspronkelijke opzet van de Flora hield in dat dit tevens het laatste zou zijn. De enigszins ingevoerde lezer zal begrijpen dat het niet zal lukken om de resterende families in één deel onder te brengen. Inderdaad zal deel 3 alleen de families tot aan de Composieten bevatten. En de rest? Verschillende aan deze uitgave meewerkende instanties lijken haast tot drie delen te willen beperken. Daarmee zou een van de belangrijkste werken op botanisch en oecologisch gebied in Nederland en West-Europa onafgemaakt blijven. Dat zou betekenen dat de oecologisch gezien bijzonder belangrijke Composieten, grassen en zeggen dan niet behandeld worden. Het zal duidelijk zijn dat dit ook negatieve effecten zal hebben op de verkoop van de eerste drie delen. Het is te hopen dat de uitgever zich wel driemaal bedenken vooraleer ze dit werk afbreken. De Oecologische Flora moet gewoon worden afgemaakt, al zouden het vijf delen worden. Auteur en illustratoren moeten in staat worden gesteld om dit 'magnum opus' van de Nederlandse botanie en oecologie in alle rust en op hetzelfde kwalitatief hoge niveau af te ronden.

J. CORTENRAAD